

SZABÓ ZSOLT

Mitől parlament egy törvényhozó szerv?

A „Törvénygyár vagy vitafórum?” című konferencia – és ami kimaradt belőle

A fenti kérdés kapcsán néhány találó felvetés mellett sok egyoldalú válasz hangzott el 2015. december 17-én a Policy Solutions törvényalkotásról rendezett budapesti konferenciáján. Eredetileg a „Recenzió” rovatba szántam írást konferencia-beszámolóként, de írás közben sok olyan gondolat vetődött fel bennem, amelyek inkább a „Vélemény” rovatba kívánkoznak, és amelyekről azt remélem, hogy alkalmasak egy, az ideális parlamenti működésről szóló tudományos vita elindítására. Az alábbiakban tehát beszámoló következik a rendezvényről, valamint kiegészítés az azon el nem hangzott, de a kérdés többoldalú megközelítéséhez talán hasznos, szubjektív gondolatokról.

Bár a meghívó politikailag kiegyensúlyozott beszélgetést ígért, a helyszínen kiderült, hogy Bárándy Gergely (MSZP) az egyetlen országgyűlési képviselő, aki részt vesz a beszélgetésen, a szintén meghívott Gulyás Gergely (Fidesz) és Schiffer András (LMP) nem jött el. Így valódi vita a konferencia fő kérdéseiben nem alakulhatott ki. A politikus mellett szakértők is részt vettek a beszélgetésben (Vértesy László – Századvég, Sebők Miklós – MTA Politikatudományi Intézet, Sepsi Tibor – atlatszoz.hu), amely végül nem oszlott két, egymást követő (szakértői és politikusi) panelre, hanem egyetlen panelbe sűrítve szakértők és egy politikus beszélgetését hallhattuk.

Bíró-Nagy András, a Policy Solutions kutatási igazgatójának előadása nyitotta meg a rendezvényt, a www.torvenygyartok.hu oldal bemutatásával. A Nyílt Társadalom Alapítvány támogatásával, a Policy Solutions által létrehozott honlap valóban hasznos segítség a törvényalkotási folyamat lépéseinek átláthatóbbá tételéhez, hiszen – egyelőre 2006-tól kezdve – minden törvényjavaslat életútjának bizonyos fontosabb adatait¹ egy felhasználóbarát keresőfelületen könnyen elérhetővé és láthatóvá teszi. A honlap kétféle igényt is kielégít: a már elfogadott törvények életútjának utólagos megismerését, valamint egy tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat aktuális helyzetének azonosítását. Míg az előbbi inkább a történeti kutatások során hasznos, és elsősorban a szakmai közönség érdeklődésére tarthat

¹ A honlapon elérhető adatok a következők: az előterjesztő személye, a parlamenti benyújtás és köztársasági elnöki aláírás közötti események dátummal, a törvényjavaslathoz benyújtott módosító javaslatok száma és a törvényjavaslat oldalszáma.

számot, az utóbbinál aktuális és konkrét érdek fűződhet egy tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat helyzetének megismeréséhez, hiszen bárki lehet olyan érintett, aki tenni kíván az elfogadás ellen vagy éppen mellett, és (informálisan) be kíván avatkozni a tárgyalás folyamatába.

A rendszer – néhány hónap fáziskéséssel – a www.parlament.hu oldal adatait veszi alapul. Az adatforrást képező országgyűlési honlaphoz hasonlóan tehát a benyújtás előtti életút eseményeiből semmilyen információ nem szerepel rajta, pedig a jogalkotás nem a parlamenthez való benyújtással kezdődik. De nem ismerjük meg a parlamenti szakasz minden adatát sem: például a vitára szánt időt, a parlamenti vita felszólalóit, fő kérdéseit, a módosító javaslatok tartalmi jellemzőit. A folyamat követhetősége azonban a honlap kétségkívül nagy előnye, ez különbözteti meg az egyébként gazdagabb adattartalmú, de a laikus számára átláthatatlanabb országgyűlési honlaptól. Külföldön van példa arra is, hogy maga a parlament adja közre saját honlapján jól áttekinthető, grafikus módon, hogy egy törvény éppen milyen fázisban van, illetve egy lezárt törvény fő állomásai melyek voltak.² Ezzel a honlap fejlesztői – amint az a konferencián el is hangzott – tulajdonképpen közfeladatot végeztek el. A kezdeményezés jelentős hozadéka ezen felül, hogy a parlamentről szóló, legtöbbször elméleti síkon, az értékek, ideológiák világában zajló tudományos vitákhoz kvantitatív szemléletbeli muníciót ad.³

Az oldal fő erőssége egyben a gyengesége is: deklarált célját, a törvényhozás sebességének mérését megfelelően teljesíti, a felhasználó emellett azonban más érdemi nemigen tud meg a törvényekről, magát a törvényjavaslat szövegét is az országgyűlési honlapra irányítva ismerhetjük csak meg. Pedig az elfogadás sebessége a jogalkotás minőségének csak egyik – még ha az utóbbi időben legtöbbször tárgyalat – összetevője, a parlamenti munka megítéléséhez pedig összességében kevés. Bárándy Gergely találóan állapította meg, hogy egy törvény életében nemcsak a benyújtás után eltelt idő érdekes, hanem az is, hogy a benyújtás előtt mennyi időt szánt az előterjesztő az előkészítésre. Ez a szakasz az előterjesztő belső ügye, ám a jogállami működés részeként átláthatónak kell lennie. Nem a szervezők vagy a honlap rovására írandó, hogy bár ez a szakasz a Kormány előterjesztéseinek feltehetően, a képviselői önálló indítványok esetén teljes homályt fed: még senkinek sem sikerült képviselőt megfigyelni törvényjavaslat-írás közben, feltárni az önálló indítványok keletkezésének titkait. Ez igazi tudományos szenzáció lenne.

Hiányérzetet hagyott maga után, hogy a konferencia előadói többnyire a 2010–2014 közötti időszakkal foglalkoztak. Annak ellenére, hogy többen is elismerték

2 Például az Egyesült Királyság parlamentjének honlapján: <http://services.parliament.uk/bills/>.

3 Kritikaként megemlíthető a rendszer néhány kisebb hibája, például a tárgysorozatba nem vett vagy elutasított indítványok 'tárgyalás alatti' állapotban szerepelnek, illetve maradnak, holott tárgyalásuk el sem kezdődik. Nem meggyőző az előterjesztések címkézése, azaz a tematikus szűrő sem: a honlapon a tematikus szűrő sok nem oda tartozó indítványt ad ki. Néhol a honlap szóhasználata is pontatlan: irományszám helyett „törvénytörvény” szerepel, hatályos helyett „fennálló” törvényekről olvashatunk.

közülük, hogy a 2014-ben bevezetett új házszabály normalizálta a törvényalkotási eljárást (Bárándy Gergely szerint a 2014 előtti és utáni házszabály egymáshoz való viszonya „ég és föld”). Kár, hogy e megállapítást nem követte részletes elemzés, hiszen 2014 óta kimutatható egy sor eltérés a korábbi törvényalkotási gyakorlattól. Talán legfontosabb, hogy kevesebb sürgős eljárás indult, a törvények elfogadási ideje nőtt, és megszűnt a törvényjavaslatok oda nem illő módosító javaslatokkal való utólagos megtöltése. A parlamenti törvényalkotásában és annak eljárási kereiteiben nem 2010, hanem 2014 volt az igazi cezúra.⁴ Egy 2015 végi konferenciától elvárható lett volna, hogy behatóbban elemezze a másfél évvel azelőtt indult új gyakorlatot, amely a hozzászólásokban szinte csak mellékes körülményként jelent meg. A konferencia legnagyobb részében egy már hatálytalan házszabály alapján elfogadott törvények elfogadásának idejéről volt szó. Az olyan, a törvényalkotást alapjaiban megváltoztató intézményekről mint a törvényalkotási bizottság, a benyújtást követő kötelező várakozási idő, a sürgős eljárások limitált száma vagy a benyújtott törvényjavaslat tárgyához nem kapcsolódó későbbi kiegészítés (ún. túlterjeszkedés) tilalma. Nem esett szó, pedig ezek jelentős részben a szabályozás erejével helyes mederbe terelték a 2010 és 2014 között joggal kifogásolt törvényalkotási tevékenység túlkapasait.

Nem hangzott el a hatályos törvényalkotási eljárás gyakorlati tapasztalatainak értékelése sem, az itt elért eredményeket legfeljebb néhány szóval ismerték el, azt is inkább kritikába csomagolva. Bárándy Gergely, bár üdvözölte a 2014 óta sürgős eljárásokkal elfogadott törvények alacsonyabb számát, hozzátette, hogy ez nem politikai akarat következménye, hanem az új szabályok szigorúságából adódik, nem említve, hogy az új, szigorúbb szabályokat is politikai akarat hozta létre. A kormánytöbbség önkorlátozó, korrekatív hozzáállása 2014 óta a házszabályon túli, jogilag nem szabályozott területeken is érvényesül: kevesebb például 2014 óta a kormánypárti képviselői önálló indítvány.

A kerekasztal-beszélgetés középpontjában a törvények elfogadás sebessége állt, láthatóan ez érdekelte a legjobban a szervezőket és a jelenlévőket. Sebők Miklós is főként az ehhez kapcsolódó vizsgálati eredményeit mutatta be: 2010–2014 között a nagy terjedelmű kormánypárti törvényjavaslatok között megnőtt az egyéni képviselői indítványként benyújtottak száma, valamint ezek elfogadási ideje is lecsökkent. A kutató rámutatott a minőségi törvényalkotást nehezítő

4 A 2014-ben elfogadott házszabályi rendelkezések több ponton megváltoztatták a törvényalkotási eljárást: a tárgyalás csak a „felkészülési idő” eltelte után kezdődhet el, a Törvényalkotási bizottság biztosítja a jogalkotás alkotmányos követelményeinek való megfelelést, a „túlterjeszkedő”, azaz a törvényjavaslat által érintett törvényhez nem illeszkedő tartalom a tárgyalás során már nem kerülhet az előterjesztésbe, a sürgős eljárások száma félévenként előre meghatározott. Bővebben lásd a régi és új szabályozás összevetéséről SZABÓ Zsolt: „A parlamenti jog változásai” *MTA Law Working Papers* 2014/25. jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_25_Szabo.pdf; az új törvényalkotási eljárásról részletesen lásd PETRÉTEI József: „A magyar Országgyűlésre vonatkozó szabályozás alaptörvényi, törvényi és határozati házszabályi szinten” *Kodifikáció* 2014/2. <http://kodifikator.hu/letoltes/category/14-2014-evi-ii-szam>.

egyéb körülményeire is (éjszakai vagy formális viták, kapkodás). Vértesy László igyekezett tágitani a beszélgetés fókuszát: elemezte a bizonyos helyzetekben szükséges gyors törvényhozás okait, a közigazgatási reformból és a törvényi szinthez kapcsolódó mítoszokból adódó sokasodó törvényhozási tárgyat és előterjesztést. Sepsi Tibor egyetértett vele abban, hogy gyakran abból lesz törvény, amiből nem kellene, ehelyett a rendeletalkotásnak lehetne nagyobb teret adni, valamint kifogásolta a „korrekciós csomagok”, azaz a korábbi jogalkotást javító módosítók nagy számát.

Ezek voltak a konferencia legfontosabb történései és állításai, középpontban a törvényalkotás sebességével. A „törvénygyár” vagy vitafórum ellentét azonban megítélésem szerint nem írható le csupán a Parlament működési sebességével és ügyterhével, esetleg ezek hányadosával. Ha azt kutatjuk, hogy mi teszi a parlamentet, vagyis mitől lesz az valóban demokratikus vitafórum, szélesebb kontextusra van szükségünk. A szűk horizonton, a törvényalkotási eljárás hossza körül mozgó beszélgetés során nem kerül szóba számos olyan körülmény, amelyek sokkal inkább felelősek a „törvénygyárrá” válásban, ám a politikai elit 1990 óta konszenzussal fenntartja ezeket. Néhányat szeretnék ezek közül a teljesség igénye nélkül, szubjektív választás alapján kiemelni.

1. A mai parlamenti viták színvonalát sokszor méltán kritizálják: valódi párbeszéd helyett sok a párhuzamos monológ, a saját álláspont ismétlése, a vitapartner helyett a nyilvánosságnak szánt üzenetek megfogalmazása – nálunk és külföldön egyaránt. Bárándy Gergely is kifogásolta a konferencián, hogy a parlamenti vitát a kormány nem veszi mindig komolyan: ha képviselőjével jelen is van, gyakran nem vesz részt a vitákban. Az egyéni előterjesztők gyakran nem ismerik saját előterjesztésüket, alapos indokolások nem készülnek, érdemi választ az ellenzék nem kap a kérdéseire. Ez azonban részben elmondható a korábbi ciklusokról is. Egy alapos, a politikatudomány eszközeit is alkalmazó tartalomelemzéssel lehetne feltárni, hogy egy politikai vita hatása hogyan alakul a szavazás és az előterjesztés változásai tükrében. A mindenkorai politikai akarattól függetlenül azonban az eljárási szabályoknak ezt a lehetőséget biztosítaniuk kell. E tekintetben egyébként a 2014-es házszabály sok pozitív változást hozott. Például korábban nem volt idő az általános vita után arra, hogy annak eredményei módosító javaslat formájában az előterjesztés szintjén is megjelenjenek. 2014 óta a törvényjavaslat benyújtása után nemcsak kötelező olvasási idő van, ami alatt nem lehet elkezdni a vitát, hanem már van idő elkészíteni a vita alapján a módosító javaslatot is. Ettől persze független kérdés az, hogy a szabályozás adta lehetőségekkel élnek-e a szereplők. A szabályozás jobb lett 2014-ben, a politikai kultúra nem. Abban sem 2010, sem 2014 nem hozott lényeges változást. A 2014-es új eljárások éppen a korábbi politikai gyakorlat, kultúra vadhajtásait igyekeztek visszavágni.

2. A parlamenti vita fontos célja lehet például az előterjesztő meggyőzése. Ha a meggyőzés sikeres, logikus, hogy az előterjesztő változtat álláspontján. Kifogásolható,

hogy ez sem a jelenlegi, sem a korábbi, húsz éve fennálló házszabályi rendelkezések alapján nem lehetséges. Szemben a külföldi parlamentek többségével, az előterjesztő nálunk – kevés kivételtől eltekintve – saját javaslatához nem nyújthat be módosító javaslatot. Egyetlen lehetősége, hogy keres egy olyan kormánypárti képviselőt, aki osztja a véleményét, és helyette előterjeszti a módosító javaslatot. Eljárásjogilag lehetővé kellene tenni, hogy egy vita után az előterjesztő elmozdulhasson eredeti álláspontjától. A parlamenti vita eredményei így jelenhetnének meg a törvényjavaslat szövegváltozásáiban.⁵

3. Ha van „törvénygyár”, akkor annak legfontosabb berendezése, amitől az egész „termelés” függ, a szavazógép vagy – szemérmesebb kifejezéssel – a „tömbösített határozathozatal”. Bár ezt a megoldást sok más parlament is alkalmazza, méltányolható érv nem szól mellette, egyedül a képviselők kényelmét szolgálja. Jóval könnyebb ugyanis a határozatképességet hetente egy-két órán át biztosítani, mintha minden vita szavazással zárulna. A több szempontból bizonyosan etalonnak tekinthető brit és német parlamentben ez elképzelhetetlen, ott minden vita után, amelyeken a döntéshozók részt vesznek, szavazás következik az adott előterjesztésről. A szavazás tárgya pedig egyetlen kérdés: az elfogadás vagy elutasítás, hiszen a szöveg kidolgozására a bizottságban már sor került. A tömbösített szavazás a kívülálló (de gyakran a benne részt vevő képviselők számára is) követhetetlen, abszurd folyamat: egy szavazási listán szereplő tételekről történő gombnyomogatás egy-két órán át, „szavazási sűgók” segítségével. A döntést megelőző parlamenti vita így súlytalanná válik, hiszen máskor, gyakran éjjel folyik, és nem előírás, hogy azok vegyenek részt rajta, akik döntenek is fognak az előterjesztésről.

Csökkentette „szavazógép” látszatát, és egyúttal „olajozottabbá” tette a gépet, hogy 2014 óta a módosító javaslatokról főszabály szerint nincs szavazás a plenáris ülésen. Ezzel csökkent a képviselőkre nehezedő „szavazási teher”: a módosító javaslatokról azóta (helyesen) már a bizottságok döntenek, a plénum csak a bizottsági munka eredményéről, az ott módosított szövegről, valamint néhány korábban elutasított módosító javaslatról dönt. Korábban a szövegezés a plénumot is terhelte: a bizottságok és a plénum egyenként állást foglalt minden egyes módosító javaslatról, néhány egyszerűsítéssel (pl. előterjesztő által támogatott módosító javaslatokról egyben szavazás). A képviselők jogaik részének, garanciális elemnek, esetleg presztízs-szempontból fontosnak értelmezték azt, hogy a Ház szavazzon a módosító javaslatról, ne „csak” egy bizottság. Mára ez a helyére került: a bizottságba, de a végszavazás nem került oda, ahová való: a plenáris záróvita végére.

4. „Törvénygyárrá” teheti a Parlamentet a bizottsági ülések kiüresedése, és ezzel párhuzamosan a bizottsági munka színpad mögött készült módosító

⁵ Ilyen megoldást tartalmaz például a lett Alkotmány 63. szakasza, amely feljogosítja a minisztereket (még ha nem is tagjai a Parlamentnek) vagy az általuk megbízott kormányzati tisztviselőket, hogy bármely (tehát nemcsak a Kormány által benyújtott) folyamatban lévő törvényjavaslathoz módosító javaslatot nyújtsanak be.

javaslatok futószalagon történő szűrésére történő redukálása is. A plénumhoz hasonlóan bizottsági szinten sem helyes, ha szétválik a viták-érvek és a szövegezés, dokumentumok világa (ha mindegy, hogy mi hangzik el az ülésen, azért „kutya ugat, a karaván halad”). A plénum a politikai viták terepe, a bizottság feladata az „aprómunka”, a részletszabályok megvitatása, a szövegezés. Helyeselhető újítása volt a 2014-ben bevezetett új törvényalkotási eljárásnak, hogy a részletes vita, azaz a szövegezés terhét levette a plénumról, és oda vitte, ahová az való: a bizottságokba. Az azonban szintén megérne egy alapos tartalomelemzést, hogy a bizottságok mennyire tudtak élni az új szabályozás által felkínált szakpolitikai műhelymunka lehetőségével. Újra a szabályozás és a politikai kultúra eltérő világában vagyunk.

A plenáris ülés a 2014-ben bevezetett új „záróvitán” megvitathatja a bizottsági munka eredményét (a bizottsági jelentéseket és az összegző módosító javaslatot), ez részben átveszi a korábbi részletes vita funkcióját, anélkül azonban, hogy annak hatása lehetne a zárószavazásra, ami nem sokkal utána következik. A plénum itt mehet csak bele a törvényjavaslat szövegének szakaszról szakaszra történő megvitatásába, gyakorolva deliberatív funkcióját. A részletes vita bizottságba helyezése önmagában nem kifogásolható, ha a plenáris ülésnek más formában módja van az előterjesztés kellően alapos megvitatására.

Az új, bizottsági részletes viták azonban nem emelték a vita színvonalát. A bizottságok most is, régebben is szakkérdések helyett inkább politikai szócsatákkal, a plenáris vitákon elhangzott érvek ismétlésével, az előterjesztések szintjén a benyújtás óta felfedezett technikai, kodifikációs pontosítási kérdésekkel voltak, vannak elfoglalva. Elég összevetni a bizottságok által elfogadott dokumentumokat a bizottsági jegyzőkönyvekkel. A bizottságok alig szánnak érdemi időt a törvényjavaslatokra, és alig foglalkoznak egy korábban elfogadott törvény hatásainak vagy a benne adott felhatalmazás eredményeként létrejött rendeletek vizsgálatával, pedig ez része lehetne ellenőrzési tevékenységüknek. Bár ez részben igaz az új Törvényalkotási bizottság munkájára is, ez sem ciklusfüggő tendencia. Elemzésekkel ezen a területen sem állunk jól, pedig külföldön számos példát találunk olyan vizsgálatokra, amelyek a parlament, ezen belül a bizottságok szerepét, hatását, hozzáadott értékét elemezték.⁶

A bizottságok a törvényalkotásban többnyire csak formálisan vesznek részt, egyébbel (a kormány ellenőrzésével) pedig lényegében nem is foglalkoznak. A kormányzati meghallgatások a kötelező minimumra szorítkoznak, érdemi ellenőrzési tevékenység nem folyik. Igaz ugyan, hogy a bizottságoknak ehhez semmilyen kapacitása, sem személyzete, sem anyagi forrása nincs. A bizottságoknak a frakciókhoz, képviselőkhöz képest elhanyagolható mennyiségű forrás áll rendelkezésére.

6 Meg RUSSEL et al: *Fitting the Bill: Bringing Commons legislation committees into line with best practice* (London: University College Constitution Unit 2013).

Pozitív változást jelent, hogy a bizottságok 2014 óta minden bizottsági fázis után jelentést nyújtanak be a plénumnak, így annak rendelkezésére áll egy dokumentum a bizottsági történésekről. Ezek a jelentések azonban – összevetve például a Bundestag bizottsági jelentéseivel – kizárólag technikai adatokat (hely, idő, érintett házszabályi rendelkezések stb.) tartalmaznak, a bizottsági vitáról valódi képet nem nyújtanak az azon rész nem vevő számára. Az említett Bundestag-bizottságok egyébként zárt ülésen tárgyalnak, tehát jelentésüknek valódi informatív szerepe van, be kell mutatnia a vitában elhangzott érveket, álláspontokat is. Nálunk a bizottsági ülések nyilvánosak – ez egyébként néha nem használ, hanem árt a vita színvonalának –, de érdemi jelentés nem készül.

5. A bizottsági működés további anomáliája a helyettesítési rend. Az, hogy egy bizottsági tag egy másik bizottsági tagnak helyettesítési megbízást adhat, önmagában is elvesz a bizottsági munka komolyságából: azt jelzi, hogy a vita, a különböző álláspontok kifejtése nem számít. A szavazás, illetve a többség biztosítása a fontos, nem pedig a véleménycseré, a közös munka. Nemzetközi kitekintésben is példátlan ez a megoldás, amely megint csak a képviselők kényelmét szolgálja: ha főállású képviselő létükre mégsem tudják megoldani a bizottsági jelenlétet, ez a bizottsági működésben (értsd: a feltétlenül szükséges szavazások gyors lebonyolítása) semmiféle fennakadást ne okozzon. Ha van egyáltalán külföldön helyettesítési lehetőség, azt inkább póttagi rendszerrel oldják meg.

6. Utolsó példám, amely a „törvénygyár” tünetét jelzi, a tárgysorozati szűrő. Bár az Alkotmány és az Alaptörvény egyaránt elismeri a képviselők törvénykezdeményezési jogát, ezt a házszabályok 1994 óta folyamatosan megtoldják azzal, hogy az ilyen törvényjavaslatok tárgyalásához még egy politikai döntésre is szükség van. Ez valójában az ellenzéki törvényjavaslatok kiszűrésére fejlesztették ki. A magyar Országgyűlés egyedülálló abban is – ciklusok óta megszakítás nélkül –, hogy ellenzéki előterjesztéseket érdemben nem vagy csak elhanyagolható mértékben tárgyal. Pedig ha nem is fogad el ilyet, a benyújtáson túl valamennyi időt mégiscsak kellene hagyni arra, hogy az ellenzék bemutathassa az alternatíváit, és arra a kormányzat reagálhasson. A konferencián kritikaként hangzott el, hogy 2010 óta alig van elfogadott ellenzéki indítvány. Ez kétségkívül kifogásolható, de ezek száma korábban sem volt szignifikánsan magasabb, 2010 óta ebben sincs jelentős trendváltás. A nagyobb gond, hogy az ellenzék a parlamenti napirend alakulására hosszú idő óta semmilyen befolyással nem rendelkezik. Ezen az sem változtat, hogy korábban a többség jóindulatából, azaz nem „alanyi jog” alapján, több ellenzéki indítványról tárgyalt a Ház.

Hiányosságai ellenére is érdekes és gondolatébresztő volt a december 17-ei konferencia. Kezdeti lépésként a jogalkotás átfogó megvitatására alkalmas volt. Az új, bemutatott honlap létrehozóinak jó szándékát és helyes célkitűzését nem lehet vitatni. még ha a gyakorlati megvalósítás nem is hibátlan. Az oldalt egyszerű felülete ellenére az tudja igazán használni, aki ismeri a parlamenti eljárások és tárgyalási

dokumentumok rendszerét, a parlamenti eljárások alapjait. A konferencia hiánypótló volt, hiszen manapság a törvényalkotás kérdéseivel tudományosan kevesen foglalkoznak. A szervezők azonban elszalasztották azt a lehetőséget, hogy a magyar parlamentarizmus gyengeségeit átfogó jelleggel feltárják – inkább megmaradtak azoknál a tételeknél, amelyek nem feszítik szét saját, korábban kialakult koncepciójukat. Érdemben nem esett szó sem a politikai kultúra két évtizede tartósan negatív jelenségeiről, sem a parlamenti eljárások terén 2014-ben bekövetkezett, vitathatatlanul pozitív változásokról.

Szabó Zsolt egyetemi adjunktus • Károli Gáspár Református Egyetem •
szabo.zsolt@kre.hu